

Üniversite Öğrencilerinin Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Değerlendirilmesi: Ankara Üniversitesi Örneği

Assessing Information Literacy Skills of Undergraduate Students: Sample of Ankara University

Nevzat ÖZEL*

Öz

Bilgi okuryazarlığı becerileri üniversitelerdeki öğrencilerin teknolojik yeniliklere ve değişime uyum sağlamaları, araştırma süreçlerini etkin bir biçimde yönetebilmeleri ve gelecekte yaşam boyu öğrenen bireyler olabilmeleri açısından oldukça önemlidir. Günümüz bilgi toplumunda bireylerin bilgi okuryazarı olması ve bu kapsamda bilgi gereksinimlerini tanımlayabilme, bilgi kaynaklarına erişebilme, bu kaynakları değerlendirebilme, yeni edinilen bilgiyi var olan bilgiyle bütünleştirebilme, bilgiyi uygun ve etik biçimde kullanabilme ve bilgiyi iletebilme/sunabilme becerilerine sahip olması beklenmektedir. Öğrencilerin bu becerilere sahip olmasında üniversite kütüphaneleri tarafından hazırlanacak bilgi okuryazarlığı eğitim programlarının önemli bir rolü bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Ankara Üniversitesi lisans öğrencilerinin bilgi arama, erişim, değerlendirme, kullanma, iletme/sunma aşamalarında sahip oldukları becerileri ve bu konuya yönelik olarak onların eğitim alma durumlarını saptamak amaçlanmıştır. Betimleme yönteminin kullanıldığı araştırma, Ankara Üniversitesi'nde öğrenim gören 39.136 kişilik evrenden tabakalı rastgele örnekleme yoluyla seçilen 245 öğrenciden oluşan bir örneklem üzerinde gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler Predictive Analytics SoftWare 18 yazılımı yardımıyla analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda öğrencilerin ileri seviyedeki ve daha detaylı bilgi gerektiren konularda güçlüklerle karşılaştıkları, bilgi okuryazarlığı becerilerine yönelik olarak herhangi bir eğitim almadıkları ve bu konuda düzenlenecek eğitim etkinliklerine gereksinim duydukları saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: *Bilgi okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı eğitimi, üniversite kütüphaneleri, öğrenciler*

* Dr.; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Sıhhiye, Ankara, nozel@ankara.edu.tr

Abstract

Information literacy skills are extremely important for students at universities to keep up with technological innovations and changes, manage the research process effectively and become lifelong learners in the future. Today, people are supposed to be information literate and in this context they are expected to be able to define their information needs, access and evaluate the information resources, construct the new information onto their present knowledge, use the information accordingly and ethically and transmit/present the information. There is a significant contribution of educational activities organized by libraries to equip students with these skills.

In this study, it is aimed to determine information literacy skills of undergraduate students at Ankara University in the process of searching, accessing, assessing, using, transmitting/presenting information. The descriptive method has been used and the research has been performed on a sample consisting of 245 undergraduate students selected through stratified random sampling from the universe of 39.136 students. The results have been analyzed through PASW (Predictive Analytics SoftWare).

The result of the study indicates that the students encounter difficulties in the subjects which require advanced and more detailed information, they have not received any training for information literacy skills yet and thus they require educational activities which will be organized in this regard.

Keywords: *Information literacy, information literacy education, university libraries, students*

Giriş

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, toplumları ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal olarak hemen her alanda etkilemiş ve yapısal değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu çağda bireylerin bilgiye olan bağımlılığı daha da artmış, bilgi kaynaklarının türlerinde ve sayısında yoğun bir artış yaşanmış, "nitelikli insan gücü", "sürekli eğitim" ve "yaşam boyu öğrenme" kavramları ön plana çıkmıştır. Bireylerin bu yeni koşullara uyum sağlaması, bilgiyi ve bilgi kaynaklarını yaşantılarının her döneminde etkin bir biçimde yönetebilmeleri ve kullanabilmeleri için "bilgi okuryazarlığı" olarak adlandırılan bilgi/ becerilere sahip olmaları önem kazanmıştır.

Bilgi okuryazarlığı kavramı, ilk kez 1974 yılında Amerika Birleşik Devletleri Bilgi Endüstrisi Derneği Başkanı Paul Zurkowski tarafından dile getirilmiştir. Zurkowski (1974, s. 6), Kütüphaneler ve Bilgi Bilim Ulusal Komisyonu'na (National Commission on Libraries and Information Science-NCLIS) sunduğu bir öneride, iş yaşamlarında karşılaşılan sorunları bilgiye dayalı olarak çözmek için bilgi kaynaklarını ve çeşitli bilgi araçlarını kullanma teknik ve becerilerine sahip olan bireyleri "*bilgi okuryazarı*" olarak adlandırmıştır. Bilgi okuryazarlığına ilişkin ilk kapsamlı tanım ise, 1989 yılında Amerikan Kütüphane Derneği (American Library Association-ALA) Başkanlık Komitesi'nin bilgi okuryazarlığı sonuç raporunda yapılmıştır. Bu raporda bilgi okuryazarlığı kavramı; "*bilgi gereksiniminin fark edilmesi, bu bilginin elde edilmesi, değerlendirilmesi ve etkin bir biçimde kullanılması için bireylerin sahip olması gereken beceriler bütünü*" olarak tanımlanmıştır (ALA, 1989).

İlerleyen yıllarda kavram, “yaşamın her alanında bireylerin eğitimsel, mesleki, sosyal ve kişisel hedeflerine ulaşabilmesi için onlara bilgiyi etkili biçimde arama, değerlendirme, kullanma ve yeniden oluşturma becerilerini kazandırma” olarak ifade edilmiştir (Garner, 2006, s.3). Başka bir tanımda ise bilgi okuryazarlığı, bilgi gereksinimini fark etme, bilgi gereksinimini tanımlama, bilgi arama stratejileri geliştirme, bilgi arama, bulma, seçme, değerlendirme, kullanma, sınıflama, düzenleme, yorumlama, yeni bilgiyi mevcut bilgiyle bütünleştirme ve iletme gibi bilgi becerilerinin; muhakeme yürütebilme, karar verebilme, problem çözebilme, analitik düşünebilme, eleştirel düşünebilme, sentez yapabilme, yaratıcı düşünebilme, yeni bilgi üretebilme, geçmiş deneyimlerden yararlanarak bilgi ve beceri transferi yapabilme ve bilgiyi içselleştirme gibi üst düzey düşünme becerilerinin; iletişim, ekip çalışması, işbirliği, kişisel motivasyon, uyum sağlama gibi bireysel becerilerin; fonksiyonel okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, ağ okuryazarlığı, kütüphane okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık gibi çeşitli okuryazarlık becerilerinin birleşiminden oluşan bir kavram olarak nitelendirilmiştir (Kurbanoğlu, 2010, s.743). Zaman içerisinde değişen ve gelişen ilgili tanımlara ve ifadelere dayanarak bireylerin yaşamlarında bilgi/bilgi kaynakları ile sağlam ilişkiler kurması ve bilgi ile ilgili tüm aşamalarda çok çeşitli becerilere sahip olması gerektiği, eğer bu becerilere sahiplerse bilgi okuryazarı olarak adlandırılabilceği söylenebilir.

Bireylerin bilgi okuryazarı olarak adlandırılabilmesi için belli temel niteliklere sahip olmaları oldukça önemlidir. Bilgi okuryazarı bireyler;

- doğru ve yeterli bilginin karar vermeye temel oluşturduğunu bilirler.
- bilgi gereksinimlerini fark ederler.
- bilgi gereksinimlerine dayalı olarak sorular oluştururlar.
- olası bilgi kaynaklarını saptarlar.
- başarılı araştırma stratejileri geliştirirler.
- teknolojiyi kullanarak bilgi kaynaklarına erişirler.
- bilgiyi değerlendirirler.
- bilgiyi düzenlerler.
- yeni bilgiyi mevcut bilgileriyle bütünleştirirler.
- bilgiyi, eleştirel düşünme ve sorunları çözmede kullanırlar (Doyle, 1994, s.3).

Belirtilen tüm nitelikler, bireylerin bilgi ile ilgili tüm aşamaları (bilgi arama, erişim, değerlendirme, kullanma, aktarma/iletme) etkin bir biçimde yönetmelerinin gerekli olduğunu göstermektedir.

1998 yılında Amerikan Okul Kütüphanecileri Derneği (American Association of School Librarians-AASL) ve Eğitimsel İletişimler ve Teknoloji Derneği (Association for

Educational Communications and Technology-AECT) tarafından bilgi okuryazarlığı ile ilgili temel standartlar ve göstergeler belirlenmiştir. "*Öğrencilerin Öğrenmelerinde Bilgi Okuryazarlığı Standartları (Information Literacy Standards for Student Learning)*" adıyla ilk ve orta öğretim öğrencileri için hazırlanan standartlar ile öğrencilerin bilgi okuryazarlığı kapsamında sahip olması gereken nitelikler belirlenmiştir. Bu nitelikler şunlardır (AASL ve AECT, 1998):

- *Bilgi okuryazarı öğrenciler, bilgiye erişimde etkin ve yeterlidirler:* Bireyler, bilgiye olan gereksinimlerinin farkındadırlar; doğru ve geçerli bilginin, mantıklı karar vermede bir temel olduğunu bilirler; bilgi gereksinimlerine dayalı olarak sorular oluştururlar; çeşitli bilgi kaynaklarını tanır ve bilgiye erişmek için başarılı stratejiler geliştirir ve kullanırlar.
- *Bilgi okuryazarı öğrenciler, bilgiyi eleştirel bir şekilde değerlendirirler:* Bireyler, bilginin doğruluğunu, ilgililiğini ve geçerliliğini belirlerler; gerçek bilgi, bakış açısı ve düşünce arasındaki farkları bilirler; doğru olmayan ve yanıltıcı bilgiyi fark ederler; sorun ve sorular için uygun olan bilgiyi seçerler.
- *Bilgi okuryazarı öğrenciler, bilgiyi doğru ve yaratıcı bir şekilde kullanırlar:* Bireyler, uygulamak için bilgiyi düzenlerler; yeni bilgiyi sahip oldukları bilgi ile bütünleştirirler; sorun çözme ve eleştirel düşünmede bilgiyi uygularlar; bilgiyi ve düşünceleri doğru bir şekilde üretir ve iletirler.
- *Kendi kendine öğrenen öğrenciler bilgi okuryazarıdır ve bilgiyi, kişisel ilgileriyle ilişkili olarak araştırırlar:* Bireyler, mesleki, toplumsal, sağlıkla ilgili ve boş zamanlarını değerlendirme gibi çeşitli kişisel beklentilere yönelik bilgiyi ararlar; kişisel ilgileriyle ilişkili bilgiyi ve çözümleri tasarlar, geliştirir ve değerlendirirler.
- *Kendi kendine öğrenen öğrenciler bilgi okuryazarıdır ve bilgi kaynaklarına ve bilginin diğer yaratıcı ifadelerine değer verirler:* Bireyler, kendi kendilerini güdüleyen okuyuculardır; sunulan bilgiden anlam çıkarmasını bilirler; yaratıcı ürünler geliştirirler.
- *Kendi kendine öğrenen öğrenciler bilgi okuryazarıdır ve bilgi aramada ve bilgi üretmede mükemmele ulaşma çabasıdadırlar:* Bireyler, kişisel bilgi arama sonuçlarının ve süreçlerinin kalitesini değerlendirirler; kendi ürettikleri bilgiyi gözden geçirmek, geliştirmek ve güncellemek için stratejiler geliştirirler.
- *Öğrenme ortamına ve topluma olumlu katkılar sağlayan öğrenciler bilgi okuryazarıdır ve demokratik bir toplumda bilginin önemini bilirler:* Bireyler, bilgiyi çeşitli kaynaklardan, içeriklerden, alanlardan ve kültürlerden araştırırlar; bilgiye eşit olarak erişme ilkesine saygılıdırlar.
- *Öğrenme ortamına ve topluma olumlu katkılar sağlayan öğrenciler bilgi okuryazarıdır, bilgi ve bilgi teknolojisi kullanımında etik davranışlar sergilerler:* Bireyler, düşünce özgürlüğü ilkesini benimserler; telif hakkına saygı duyarlar; bilgi teknolojisini bilinçli bir şekilde kullanırlar.

- *Öğrenme ortamına ve topluma olumlu katkılar sağlayan öğrenciler bilgi okuryazarıdır, bilgiyi aramak ve üretmek için grup etkinliklerine etkin bir biçimde katılırlar.* Bireyler, bilgiyi diğerleriyle paylaşırlar; diğer insanların düşüncelerine ve geçmiş deneyimlerine saygı duyar ve onların katkılarına değer verirler; bilgi sorunlarını tanımlamak ve çözümlerini araştırmak için diğer bireylerle işbirliği yaparlar; bilgiyi düzenler, geliştirir ve değerlendirirler.

2000 yılında Amerikan Üniversite ve Araştırma Kütüphaneleri Derneği (Association of College and Research Libraries-ACRL) tarafından yükseköğretim öğrencileri için hazırlanan “*Yüksek Öğretimde Bilgi Okuryazarlığı Yeterliliği Standartları (Information Literacy Competency Standards for Higher Education)*” adlı diğer önemli standartta, bilgi okuryazarı olarak nitelendirilebilecek bireyler için performans göstergeleri şu şekilde belirtilmiştir (ACRL, 2000):

- *Bilgi okuryazarı öğrenci, gereksinim duyduğu bilginin yapısını ve boyutunu belirler.* Bu kapsamda bilgi okuryazarı öğrenci; bilgi gereksinimini belirler ve ifade eder, potansiyel bilgi kaynaklarının farklı türlerini ve formatlarını tanımlar, gereksinim duyduğu bilgiyi elde etmenin maliyetini ve yararlarını düşünür, bilgi gereksiniminin doğası ve boyutunu yeniden değerlendirir.
- *Bilgi okuryazarı öğrenci, gereksinim duyduğu bilgiye etkin ve verimli bir biçimde erişir.* Bu kapsamda bilgi okuryazarı öğrenci; gereksinim duyduğu bilgiye erişmek için en uygun araştırma yöntemlerini ve bilgi erişim sistemlerini seçer, etkili biçimde tasarlanmış arama stratejileri oluşturur ve uygular, bilgiye çevrimiçi veya çeşitli yöntemler kullanarak erişir, arama stratejilerini gerekliyse yeniden düzenler, bilgiyi ve onun ana kaynağını alır, kaydeder ve yönetir.
- *Bilgi okuryazarı öğrenci bilgiyi ve bilginin kaynağını eleştirel olarak değerlendirir ve seçilen bilgiyi kendi bilgi temeli ve değer sistemi ile bütünleştirir.* Bu kapsamda bilgi okuryazarı öğrenci; elde ettiği bilgiden çıkardığı temel düşünceleri özetler, bu ölçütü bilginin ve bilginin kaynaklarının değerlendirmesi için de ifade eder ve uygular, yeni kavramlar oluşturmak için temel düşünceleri sentezler, bilgiye katılan değeri, çelişkileri ya da bilgiye özgü diğer nitelikleri belirlemede yeni bilgiyi önceki bilgisi ile karşılaştırır, yeni bilginin bireysel değer yargısına etki edip etmeyeceğini belirler ve farklı düşüncelerle uzlaşma yolunda adımlar atar, başka bireyler, konu uzmanları ve/veya uygulamacılar ile görüşerek bilginin anlaşılmasını ve yorumlanmasını doğrular, ilk başta belirlenen arama sorgusunu yeniden gözden geçirip geçirmeyeceğine karar verir.
- *Bilgi okuryazarı öğrenci, bilgiyi bireysel ya da bir grubun üyesi olarak, belirli bir amacın gerçekleştirilmesinde etkin olarak kullanır.* Bu kapsamda bilgi okuryazarı öğrenci; yeni ve önceki bilgiyi belli bir ürünün ya da performansın planlanması ve gerçekleştirilmesinde kullanır, ürün ya da performansın gelişim sürecini gözden geçirir, ürünü ya da performansı diğer bireylere iletir.

- *Bilgi okuryazarı öğrenci, bilgi ve bilgi teknolojisine ilişkin etik, yasal ve sosyo-ekonomik sorunların çoğunu anlar.* Bu kapsamda bilgi okuryazarı öğrenci; bilgi kaynaklarının erişim ve kullanımına yönelik yasalar, yönetmelikler, kurumsal politikalar ve protokolleri takip eder, ürünün ya da performansın iletilmesinde kullandığı bilgi kaynaklarını gösterir.

Bu göstergeler, bireylerin temel ve üst düzey birçok beceriye sahip olması gerektiğini ortaya koyması bakımından önemli kabul edilebilir.

2001 yılında Avustralya Üniversite Kütüphanecileri Konseyi (Council of Australian University Librarians-CAUL) tarafından Avustralya ve Yeni Zelanda vatandaşlarına yönelik oluşturulan "Avustralya ve Yeni Zelanda Bilgi Okuryazarlığı Enstitüsü (Australian and New Zealand Institute for Information Literacy-ANZILL) Bilgi Okuryazarlığı Standartları" da bilgi okuryazarlığı kavramının ana hatlarını belirlemesi bakımından diğer önemli girişimler arasında yer almaktadır. ACRL tarafından oluşturulmuş olan standart temel alan bu standarda göre bilgi okuryazarı olarak nitelendirilecek bireyler; bilgi için bir gereksinim duyar, gereksinim duyduğu bilginin boyutunu belirler, bilgiye etkin bir biçimde erişir, bilgiyi ve bilgi kaynaklarını değerlendirir, seçilen bilgiyi kendi bilgisi ile birleştirir, belli bir amaca ulaşmada bilgiyi etkin olarak kullanır, bilgi kullanımına ilişkin yasal, sosyal ve kültürel konuları anlar, bilgiyi etik ve yasal olarak elde eder ve kullanır, toplanılan ya da üretilen bilgiyi sınıflandırır, depolar, kullanır ve yeniden şekillendirir, bilgi okuryazarlığının yaşam boyu öğrenmenin önkoşulu olduğunun farkındadır (ANZILL, 2004).

ACRL tarafından 2000 yılında geliştirilen standart için 2012 yılında ACRL Bilgi Okuryazarlığı Yeterlilik Standartları Değerlendirme Grubu (ACRL Information Literacy Competency Standards Review Task Force) tarafından bazı önerilerin geliştirildiği görülmüştür. Bu önerilerde bilgi okuryazarlığı standartlarının ve modellerinin herkes tarafından anlaşılabilir olmasının gerektiği, okuryazarlık türleri arasındaki etkileşimin ve bütünlüğün sağlanmasının önemi, bilgi okuryazarlığı temel becerilerinin yanı sıra sorgulama, karar verme, problem çözme, analitik düşünme, eleştirel düşünme, sentez yapma, yaratıcı düşünme, bilgiyi içselleştirme ve transfer etme gibi üst düzey düşünme becerilerinin de dikkate alınmasının zorunlu olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda 25 Haziran 2016 tarihinde ACRL Yönetim Kurulu tarafından bu standartlar yürürlükten kaldırılarak "Yüksek Öğrenim İçin Bilgi Okuryazarlığı Çerçevesi - Framework for Information Literacy for Higher Education" adı altında bazı temel ilkeler benimsenmiştir:

- *Otoritenin Yapılandırılması ve Bağlamı:* Bilgi kaynakları, onu üreten kişinin uzmanlığını ve güvenilirliğini yansıtmaktadır ve bu kaynaklar gereksinim duyulan bilgiye ve bilginin hangi bağlamda kullanılacağına göre değerlendirilmektedir. Farklı otorite türlerinin tanımlanması ve bilinmesini kapsamaktadır.
- *Bilginin Oluşturulma Süreci:* Bilgi hangi formatta olursa olsun, bir mesajı taşımak ve iletmek için üretilmiştir ve çeşitli yöntemlerle paylaşılmaktadır. Bilginin araştırılması, oluşturulması, gözden geçirilerek düzenlenmesi ve iletilmesi süreçlerini içermektedir.

- *Bilginin Değeri*: Bilgi; ticari, eğitimsel, etkilemeye, uzlaşmaya ve dünyayı anlamaya yönelik farklı boyutlarda değerlere sahiptir. Özgün düşüncelere değer verme, entelektüel mülkiyet, telif hakları, adil kullanım, açık erişim, etik ve benzeri konuları dikkate almayı gerektirmektedir.
- *Sorguya Dayalı Araştırma*: Araştırmaların tekrarlanabilen, sorgulandıkça daha karmaşık hale gelen ve cevapları yeni soruların sorulmasına veya farklı alanlarda da incelenmesine neden olan bir doğası bulunmaktadır. Araştırma sorularının oluşturulması ve formüle edilmesi, araştırma yöntemlerinin kullanılması, bilginin düzenlenmesi, farklı kaynaklardan elde edilen bilginin sentezlenmesi, mantıksal çıkarımların yapılması gibi süreçleri ele almaktadır.
- *Konuşarak/Tartışarak Bilim*: Araştırmacılar, farklı görüş ve düşüncelerden yola çıkarak yeni görüş ve düşünceleri ortaya koymaktadır. Atıf verme, kaynak gösterme, bilimsel çalışmaları tartışma, eleştirel düşünerek değerlendirme ve benzeri konular bu kapsamda değerlendirilmektedir.
- *Stratejik Araştırma Biçimindeki Arama*: Bilginin aranması, süreklidir ve tekrara dayalıdır. Çok çeşitli bilgi kaynaklarının değerlendirilmesini ve yeni algılayışların geliştirilmesi için esnek ve yaratıcı bir düşünceyi/zihni gerektirmektedir. Bilgi gereksiniminin nasıl karşılanacağı belirlenmesi, bilgiye nasıl ve nereden ulaşılabileceğine karar verilmesi, bilgi gereksinimleri doğrultusunda uygun arama stratejilerinin ve araçlarının kullanılması, bilgi sistemlerinin nasıl düzenlendiğinin bilinmesi, farklı arama dillerinin kullanılması ve arama süreçleri ile sonuçlarının etkili bir şekilde yönetilmesi süreçlerini içermektedir.

Ortaya çıkan yeni ilkeler doğrultusunda daha önce var olan standardın birbiriyle ilgili maddelerinin temel başlıklar altında yeniden gruplandırılarak geliştirildiği ve sunulduğu görülmektedir.

Diğer taraftan, bilgi okuryazarlığı modelleri belirtilen tüm standartların oluşumunda ve şekillendirilmesinde etkili olmuştur. Bu modeller, bilgi gereksinimlerinin tanımlanması, bilginin aranması, bulunması, değerlendirilmesi, kullanılması, iletilmesi/sunulması gibi bireylerin araştırma süreçlerinde karşılaştıkları bilgi sorunlarını çözmek için izleyecekleri aşamaları sistematik olarak ele alması ve açıklaması bakımından önem taşımaktadır. Kuhlthau Modeli, Big6 Modeli, Irving Modeli ve Yedi Sütun (Seven Pillars) Modeli alanyazında ele alınan ve en çok bilinen bilgi okuryazarlığı modelleri arasında yer almaktadır.

Bilgi okuryazarlığına yönelik olarak yapılan tanımlamalar, oluşturulan standartlar ve geliştirilen modeller, bireylerin bilgi edinme ve öğrenme ortamlarından etkin ve başarılı bir şekilde faydalanabilmeleri ve bu ortamları yönetebilmeleri açısından bazı temel ve ileri düzey becerilere sahip olması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bilgi okuryazarlığı becerilerinin ve çağın gerektirdiği niteliklerin bireylere kazandırılması, onların var olan bilgi ve beceri düzeylerinin analiz edilmesi sonucunda hazırlanmış kapsamlı, sistemli ve sürekli "*bilgi okuryazarlığı eğitim programları*"nın varlığına ile mümkündür. Kurbanoğlu ve Akkoyunlu'ya göre (2001, s.87) bu programlar sayesinde bireylerin yaşamlarının her alanında karar vermek için doğru ve kapsamlı bilgi araması; bilgiye etkin ve etkili bir biçimde erişmesi, bilgiyi eleştirel biçimde değerlendirmesi, bilgiyi etkili ve yaratıcı bir biçimde kullanması, bilgiyi hitap edeceği gruba uygun düzey/formatta aktarması ve bilgi iletiminde etik davranışlar sergilemesi mümkün olmaktadır.

Bilgi okuryazarlığı eğitim programlarının nitelikli bir biçimde hazırlanması için öncelikle bireylerin ne bildiklerinin, ne bildiklerini düşündüklerinin ve neye gereksinim duyduklarının belirlenmesi; onların bilgiye nasıl ve neden eriştiklerinin saptanması önemlidir (Stern, 2003, s.118). Diğer taraftan bu eğitim programlarının içeriğinin erişim araçları (katalog, indeks, veritabanı, arama motorları); tarama stratejisi oluşturma (Boole, anahtar sözcük); kaynak türleri, içerikleri, özellikleri (basılı/elektronik); bilgi merkezleri (türleri, özellikleri, düzenleri, hizmetleri); bilginin düzenlenmesi (sınıflama, indeksleme, notasyon); İnternet araçları (kullanımları, kullanım kuralları); bilgi kaynaklarının değerlendirilmesi; bilginin kullanımı (ayıklama, sınıflama, karşılaştırma); bilginin değerlendirilmesi (analiz, sentez, sonuca ulaşma); bilgiyi iletme (sözlü, yazılı, Web ortamında) ve kaynak gösterme (kaynakça hazırlama, gönderme, alıntı) gibi konuları kapsamaması gerekmektedir. Ayrıca Web 2.0 teknolojilerine dayanan sosyal ağlar, bloglar, RSS beslemeleri, vikiler, podcast yayınları, sosyal işaretleme, etiketleme, sosyal kataloglama siteleri, ses, video, sunu ve fotoğraf paylaşım siteleri, anlık mesajlaşma gibi yeni nesil Web uygulamaları ve araçları ile ilgili konuları da ele alması beklenmektedir (Kurbanoğlu, 2006, s.23; Godwin, 2007; Özel, 2013). Bu bağlamda bilgi okuryazarlığı eğitim programlarının eğitim-öğretim faaliyetlerini yürütmeye yatkın, bilgi teknolojilerine hâkim, iletişim kurma ve işbirliği yapabilme becerilerine sahip kütüphaneciler tarafından hazırlanması, zorunlu bir ders olarak genel akademik programlarda yer alması ve okul/üniversite yönetimi, akademisyenler ve kütüphaneciler ile eğitim bilimciler arasında yürütülecek işbirliği çalışmalarıyla şekillendirilmesi ve uygulanması beklenmektedir (Polat, 2005, ss.430-431). Bilgi okuryazarlığı becerilerinin bireylere kazandırılması için bilgi okuryazarlığı eğitim programlarının iyi bir şekilde planlanması, istenilen kazanımlara ulaşıp ulaşılmadığının; içeriğin, tercih edilen yöntem, teknik, araç ve gereçlerin elde edilmek istenilen kazanımlara ulaşmada yeterli olup olmadığının sürekli olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu çalışmada, Ankara Üniversitesi lisans öğrencilerinin bilgi arama, erişim, kullanma, değerlendirme ve iletme konularında var olan bilgi okuryazarlığı becerilerini onların algıları/ifadeleri doğrultusunda saptamak ve bilgi okuryazarlığı eğitimine olan gereksinimlerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmanın evrenini, Ankara Üniversitesi'ne bağlı 15 fakültede öğrenim gören 39.136 öğrenci oluşturmaktadır. Evrenin fakültele göre dağılımı Tablo I'de sunulmuştur.

Tablo I. Araştırma Evreninin Fakültele Göre Dağılımı¹

Fakülte	N
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi	7.478
Diş Hekimliği Fakültesi	997
Eczacılık Fakültesi	915
Eğitim Fakültesi	1.891
Fen Fakültesi	3.578
Hukuk Fakültesi	4.455
İlahiyat Fakültesi	2.927
İletişim Fakültesi	1.653
Mühendislik Fakültesi	3.179
Sağlık Bilimleri Fakültesi	2.120
Siyasal Bilgiler Fakültesi	3.181
Spor Bilimleri Fakültesi	558
Tıp Fakültesi	2.564
Veteriner Fakültesi	1.047
Ziraat Fakültesi	2.593
Toplam	39.136

Araştırmanın örnekleme "tabakalı rastgele örnekleme" yöntemi ile saptanmıştır. Araştırmanın örnekleme genişliğini belirlemek için aşağıdaki formül² kullanılmış; %90 güven aralığı ve %5 örnekleme hatası ile araştırmanın örnekleme 245 kişiden oluşturulmuştur.

n: Örnekleme alınacak birey sayısı

N: 39.136 (Hedef kitledeki birey sayısı)

p: 0,8 (İncelenen olayın görülüş sıklığı)

q: 0,2 (İncelenen olayın görülmeyiş sıklığı)

t: 1,96 (Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer)

d: 0,05 (Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen ? örnekleme hatası)

¹ İlgili veriler, Ankara Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'ndan elde edilmiştir.

² Formülün hesaplanması için Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004, s.50)'dan yararlanılmıştır.

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N - 1) + t^2 \cdot p \cdot q} \quad n = 39.136 \cdot (1,96)^2 \cdot (0,8,0,2) / (0,05)^2 \cdot (39.136 - 1) + (1,96)^2 \cdot (0,8,0,2)$$

$$n = 245$$

Her fakülteden kaç öğrenciye çalışmanın uygulanması gerektiği ise "Neyman Dağıtımı" kullanılarak belirlenmiştir (Çingir, 1994):

N: 39.136 (kitle genişliği, kitledeki öğrenci sayısı)

Nh: h-inci tabaka genişliği, her bir fakültedeki öğrenci sayısı

N1=7.478, N2=997, N3=915, ... , N15=2.593.

Wh: Nh/N (h-inci tabaka ağırlığı)

W1=7.478/39.136= 0,191077, W2=997/39.136=0,025475, W3=915/39.136=0,02338,

....., W15=2.593/39.136=0,066256.

W1+W2+W3+ ... +W15=1

n: Örneklem genişliği, n=245 öğrenci ile çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir.

n1*Nw1=245*0,1910=46,8

n2=6,2, n3=5,7, n4=11,8, n5=22,4, n6=27,9, n7=18,3, n8=10,3, n9=19,9, n10=13,3, n11=19,9, n12=3,5, n13=16,1, n14=6,6, n15=16,2.

Bulunan sonuçlara göre, araştırmanın örneklemini Tablo II'de sunulmuştur.

Tablo II. Araştırma Örnekleminin Fakültelelere Göre Dağılımı

Fakülte	N
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi	47
Diş Hekimliği Fakültesi	6
Eczacılık Fakültesi	6
Eğitim Fakültesi	12
Fen Fakültesi	22
Hukuk Fakültesi	28
İlahiyat Fakültesi	18
İletişim Fakültesi	10
Mühendislik Fakültesi	20
Sağlık Bilimleri Fakültesi	13
Siyasal Bilgiler Fakültesi	20
Spor Bilimleri Fakültesi	3
Tıp Fakültesi	16
Veteriner Fakültesi	7
Ziraat Fakültesi	16
Toplam	245

Araştırma kapsamında verileri toplamak, öğrencilerin sahip oldukları bilgi okuryazarlığı becerilerini kendi ifadelerine dayalı olarak değerlendirmek amacıyla 3'lü likert tipinin ("Yeterli", "Yetersiz ve "Kısmen Yeterli") kullanıldığı 30 soru; açık uçlu 3 soru olmak üzere toplam 33 sorudan oluşan bir anket alanyazına dayalı olarak geliştirilmiştir.

Betimleme yönteminin kullanıldığı çalışmada elde edilen tüm veriler, Predictive Analytics SoftWare (PASW) 18 kullanılarak analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Değerlendirme

Günümüzde bireylerin araştırma süreçlerini ve bilgiyi başarı ile yönetmeleri için bilgi gereksinimini fark etme, tanımlama, bilgi erişim stratejilerini etkin bir şekilde kullanarak bilgi kaynaklarına erişme, erişilen bilgi kaynaklarını değerlendirme, kullanma ve üretilen yeni bilgiyi diğer bireylere iletme/sunma gibi bilgi-becerilere sahip olmaları önem kazanmıştır.

Bu kısımda, Ankara Üniversitesi öğrencilerinin bilgi arama, erişim, değerlendirme, kullanma ve iletme ile ilgili aşamalarda kendilerini yeterli hissedip hissetmediklerine, diğer bir ifadeyle bilgi okuryazarlığı bilgi-becerilerine sahip olup olmadıklarına ilişkin algıları ve bu aşamalara yönelik olarak eğitim gereksinimi duyup duymadıklarına ilişkin bulgular ve değerlendirmeler yer almaktadır.

Araştırma Süreçlerine Başlama, Bilgi Arama ve Erişim

Öğrencilerin araştırma süreçlerine başlama, bilgi arama ve erişim ile ilgili çeşitli aşamalarda kendilerini yeterli veya yetersiz hissetmelerine ilişkin veriler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo III. Öğrencilerin Araştırma Süreçlerine Başlama, Bilgi Arama ve Erişim İle İlgili Aşamalara Yönelik Düşünceleri

Aşamalar	Yetersiz		Yeterli		Kısmen Yeterli	
	n	%	n	%	n	%
Bir araştırma konusunu kolaylıkla belirleyebilme	63	25,7	177	72,2	5	2
Araştırma konusu ile ilgili bilgi gereksinimini tanımlayabilme ve formüle edebilme	64	26,2	176	71,8	5	2
Bilgi gereksinimimi giderecek kaynakları belirleyebilme	69	28,2	173	70,6	3	1,2
Aramalarda konu, dil, tarih sınırlaması gibi sınırlamalar yapabilme	55	22,5	182	74,2	8	3,3
Arama stratejileri (anahtar sözcük belirleme, Boole işlemlerini kullanma, vb.) geliştirebilme	130	53	90	37	25	10
Gereksinim duyulan bilgiyi nasıl ve nerede bulabileceğini bilme	55	22,5	187	76,3	3	1,2
Basılı bilgi kaynakları (kitap, dergi, ansiklopedi, rehber, vb.) içerisinde aradığını bulabilme	115	47	122	49,7	8	3,3

Tablo III. devam

Elektronik kaynaklar içerisinde aradığını bulabilme	102	41,7	140	57,1	2	1,2
Kütüphanede aradığını bulabilme	55	22,5	182	74,2	8	3,3
Bilgi erişim araçlarını (katalog, arama motorları, veri tabanları, rehberler vb.) kullanabilme	147	60	53	22	45	18
Bilgi kaynaklarının kütüphanelerde/veri tabanlarında nasıl düzenlendiğini anlayabilme	80	32,7	161	65,7	4	1,6
Kütüphane türleri arasındaki farkları ayırt ederek farklı kütüphaneleri kullanabilme	99	40,4	138	56,3	8	3,3

Tablo III incelendiğinde, öğrencilerin yarıdan fazlasının (%60-147 kişi) katalog, arama motorları, veri tabanları, rehberler vb. bilgi erişim araçlarını kullanma aşamasında kendilerini yetersiz hissettikleri; %18'inin (45 kişi) ise bu aşamaya yönelik olarak kendilerini kısmen yeterli olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin %53'ü (130 kişi) arama stratejileri geliştirme aşamasında kendilerini yeterli bulmamaktadır. Basılı bilgi kaynakları içerisinde aradığını bulabilme aşamasında kendisini yetersiz hissedenlerin oranı %47'dir. Aynı şekilde elektronik kaynaklar içerisinde aradığını bulabilme aşamasında kendilerini yetersiz görenlerin oranı da (%41,7) birbirine yaklaşık düzeydedir. Diğer taraftan öğrencilerin yarıya yakınının (%40,4-99 kişi) kütüphane türleri arasındaki farkları ayırt ederek farklı kütüphaneleri kullanma aşamasında yetersiz olduklarını ifade etmeleri de dikkat çekmektedir. Öğrencilerin %32,7'si (80 kişi) ise bilgi kaynaklarının kütüphanelerde ve/veya veri tabanlarında nasıl düzenlendiğini anlama konusunda sorun yaşamaktadır.

Öğrenciler genel olarak "gereksinim duyulan bilgiyi nasıl ve nerede bulabileceğini bilme" (%76,3), "aramalarda konu, dil, tarih sınırlaması gibi sınırlamalar yapabileme" (%74,2), "kütüphanede aradığını bulabilme" (%74,2), "bir araştırma konusunu kolaylıkla belirleyebilme" (%72,2), "araştırma konusu ile ilgili bilgi gereksinimini tanımlama ve formüle edebilme" (%71,8) ve "bilgi gereksinimini giderecek kaynakları belirleyebilme" (%70,6) aşamalarında kendilerini yeterli bulmaktadır. Buna rağmen bu aşamalarda da kendini yetersiz veya kısmen yeterli hisseden öğrencilerin oranları azımsanmayacak düzeydedir.

Bilgi Değerlendirme

Öğrencilerin eriştikleri bilgiyi değerlendirmelerine yönelik aşamalarda kendilerini yeterli hissedip hissetmediklerini gösteren veriler Tablo IV'te yer almaktadır.

Tablo IV. Öğrencilerin Bilgiyi Değerlendirme İle İlgili Aşamalara Yönelik Düşünceleri

Aşamalar	Yetersiz		Yeterli		Kısmen Yeterli	
	n	%	n	%	n	%
Bilgiyi nitelik ve nicelik açısından değerlendirebilme	102	41,7	130	53	13	5,3
Bilgi kaynaklarını doğruluk, güvenilirlik, tarafsızlık ve güncellik ölçütleri açısından değerlendirebilme	125	51,1	116	47,3	4	1,6
Bilgiyi eleştirel olarak değerlendirebilme	137	55,9	100	40,8	8	3,3
Bilgi kaynakları arasındaki benzer ve farklı noktaları saptayabilme	59	24,1	180	73,5	6	2,4
Bilgiyi yorumlayabilme	60	24,5	182	74,3	3	1,2

Tablo IV'te yer alan verilere göre, öğrencilerin yarısından fazlası bilgiyi eleştirel olarak değerlendirebilme (%55,9-137 kişi) ve bilgi kaynaklarını doğruluk, güvenilirlik, tarafsızlık ve güncellik ölçütleri açısından değerlendirebilme (%51,1-125 kişi) aşamalarında kendilerini yetersiz hissetmektedir. Bilgiyi nitelik ve nicelik açısından değerlendirebilme aşamasında kendilerini yetersiz olarak gören öğrencilerin oranı ise %41,7'dir. Bilgiyi yorumlayabilme (%74,3-182 kişi) ve bilgi kaynakları arasındaki benzer ve farklı noktaları saptayabilme (%73,5-180 kişi) aşamalarında ise öğrencilerin kendilerini yeterli hissettikleri görülmektedir. Buna rağmen öğrencilerin yaklaşık dörtte birinin (%24,5 ve %24,1) bu aşamalarda da kendini yetersiz hissettiği anlaşılmaktadır.

Bilgi Kullanma

Öğrencilerin bilgiyi kullanmaları ile ilgili aşamalarda kendilerini yeterli hissetme veya hissetmeme durumlarını ortaya koyan veriler Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo V: Öğrencilerin Bilgiyi Kullanma İle İlgili Aşamalara Yönelik Düşünceleri

Aşamalar	Yetersiz		Yeterli		Kısmen Yeterli	
	n	%	n	%	n	%
Araştırma yaparken çok sayıda kaynağı bir arada kullanabilme	54	22	179	73,1	12	4,9
Elde edilen yeni bilgiyi bilinenle ilişkilendirebilme	63	25,7	175	71,4	7	2,9
Bilgi kaynaklarından elde edilen bilgiyi yeniden ifade (aktarma) edebilme	82	33,5	159	64,9	4	1,6
Farklı kaynaklardan edinilen bilginin sentezini yapabilme, bilgiyi özetleyerek aktarabilme	90	36,8	152	62	3	1,2

Tablo V'teki veriler incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun bilginin kullanılmasına yönelik aşamalarda kendilerini yeterli olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin daha çok "farklı kaynaklardan edinilen bilginin sentezini yapabilme ve bilgiyi özetleyerek aktarabilme" (%36,8-90 kişi) ile "bilgi kaynaklarından elde edilen bilgiyi yeniden ifade edebilme" (%33,5-82 kişi) aşamalarında kendilerini

yeterli hissetmedikleri anlaşılmaktadır. “Elde edilen yeni bilgiyi daha önceki bilgilerle ilişkilendirebilme” (%25,7-63 kişi) ve “araştırma yaparken çok sayıda bilgi kaynağını bir arada kullanabilme” (%22-54 kişi) gibi aşamalarda kendilerini yetersiz ve kısmen yeterli hisseden öğrenciler de bulunmaktadır.

Bilgiyi İletme/Sunma

Bilgiyi iletme veya sunma aşamalarında sahip olunması gereken bilgi ve becerilere ilişkin öğrencilerin algılarını belirten veriler Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Bilgiyi İletme/Sunma İle İlgili Aşamalara Yönelik Düşünceleri

Aşamalar	Yetersiz		Yeterli		Kısmen Yeterli	
	n	%	n	%	n	%
Yazılı bilgi (ödev, araştırma raporu hazırlama vb.) sunabilme	68	27,7	166	67,8	11	4,5
Sözlü bilgi sunabilme	74	30,2	161	65,7	10	4,1
Bilgi sunumunda (yazılı veya sözlü) içeriği belirleyebilme ve sunumun bölümlerini (giriş, gelişme, sonuç gibi) oluşturabilme	72	33,5	152	62	11	4,5
Kaynakça/bibliyografya hazırlayabilme	120	49	110	44,9	15	6,1
Kaynakça ve kaynaklarla ilgili düzeni anlayabilme	139	56,7	89	36,4	17	6,9
Metin içi gönderme ve alıntı yapabilme	99	40,4	133	54,3	13	5,3
Telif hakları ile ilgili konuları anlayabilme	136	55,5	98	40	11	4,5
Bilgi hırsızlığı (plagiarizm) kavramını ve etik ilkeleri anlayabilme ve uygulayabilme	119	48,5	118	48,2	8	3,3

Öğrencilerin bilgiyi iletme/sunma ile ilgili aşamalarda kendilerini yeterli hissedip hissetmediklerine yönelik algılarını ortaya koyan veriler (Tablo 6) incelendiğinde, en çok “kaynakça ve kaynaklarla ilgili düzeni anlayabilme” (%56,7-139 kişi), “telif hakları ile ilgili konuları anlayabilme” (%55,5-136 kişi), “kaynakça/bibliyografya hazırlayabilme” (%49-120 kişi), “bilgi hırsızlığı kavramını ve etik ilkeleri anlayabilme ve uygulayabilme” (%48,5-119 kişi) ve “metin içi gönderme ve alıntı yapabilme” (%40,4-99 kişi) aşamalarında kendilerini yetersiz hissettikleri görülmektedir. “Yazılı bilgi sunabilme”, “sözlü bilgi sunabilme” ile “bilgi sunumunda içeriği belirleyebilme ve sunumun bölümlerini oluşturabilme” aşamalarında öğrencilerin genel olarak kendilerini yeterli hissettikleri; buna rağmen bu aşamalarda azımsanmayacak oranlarda kendilerini yetersiz hisseden veya kısmen yeterli hisseden öğrencilerin de var olduğu anlaşılmaktadır.

Eğitim Alma Durumu ve Gereksinim

Araştırma kapsamında ayrıca öğrencilerin bilgi arama, erişim, değerlendirme, kullanma, iletme/sunma aşamalarına yönelik olarak eğitim (kütüphane eğitimi, ders, kurs vb.) alıp almadıkları; eğitim alan öğrencilerin ne tür bir eğitim aldıkları; bu eğitimlerin yeterli olup

olmadığı ve araştırma süreçlerindeki aşamalara yönelik olarak hazırlanacak kapsamlı bir eğitime gereksinim duyup duymadıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%87,8-215 kişi) bilgi arama, erişim, değerlendirme, kullanma, iletme/sunma aşamalarına yönelik olarak herhangi bir eğitim almadıklarını, %12,2'si (30 kişi) ise eğitim aldıklarını belirtmiştir. Bu durum öğrencilerin araştırma süreçlerine yönelik olarak tüm aşamaları, sistemli, planlı ve sürekli biçimde hazırlanmış bir eğitim etkinliğine katılmadan, kendi bireysel çabaları ile yürüttükleri şekilde yorumlanabilir.

Eğitim aldığını ifade eden öğrencilerin daha çok lisans programlarında yer alan araştırma yöntemleri derslerinde bu aşamalarla ilgili bilgi edindikleri; kütüphane tarafından verilen kaynakça oluşturma yazılımları ve çeşitli veri tabanlarının kullanımıyla ilgili eğitimlere katıldıkları saptanmıştır. Bu eğitimlere katılan öğrencilerin %43,4'ü (13 kişi) bilgi okuryazarlığı becerilerini kazanma açısından eğitimleri kısmen yeterli, %40'ı (12 kişi) yetersiz, %16,6'sı (5 kişi) ise yeterli olarak nitelendirmiştir.

Diğer taraftan öğrencilerin tamamına yakını (%91,8-225 kişi) bilgi arama, erişim, değerlendirme, kullanma, iletme/sunma aşamalarına ilişkin kapsamlı, sistemli ve planlı bir eğitim etkinliği düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu konuda kararsız kalanların oranı %4,9 (12 kişi), gereksiz olduğunu ifade edenlerin oranı ise %3,3 (8 kişi) olarak belirlenmiştir.

İlgili bulgular ışığında, bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırma bağlamında ve araştırma süreçlerinin aşamalarına yönelik olarak verilmiş eğitimlerden öğrencilerin yeterli düzeyde verim alamadıkları ve eğitim gereksinimi hissettikleri söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

İlgili alanyazın incelemesi sonucunda, bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle bilginin işlenmesi, depolanması, erişime sunulması ve iletilmesine yönelik sistemlerin, araçların, ortamların, uygulamaların ve yöntemlerin değiştiği; bireylerin bu değişim karşısında bilgi arama, erişim, kullanım, değerlendirme ve iletme/sunma becerilerine sahip olması ve niteliklerini geliştirmesi gerektiği; bu becerilerin ve niteliklerin bireylere kazandırılması bağlamında bilgi okuryazarlığı eğitim programları önem kazandığı anlaşılmıştır.

Ankara Üniversitesi öğrencilerinin araştırma süreçlerine ilişkin bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olup olmadıklarını kendi algılarına dayalı olarak belirlemek ve eğitim gereksinimlerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen araştırmada ise şu sonuçlar elde edilmiştir:

- Öğrencilerin, araştırma süreçlerine başlama, bilgi arama ve erişim ile ilgili olarak en çok "katalog, arama motorları, veri tabanları, rehberler vb. bilgi erişim araçlarını

kullanabilme”, “arama stratejileri geliştirebilme”, “basılı bilgi kaynakları içerisinde aradığını bulabilme”, “elektronik kaynaklar içerisinde aradığını bulabilme”, “kütüphane türleri arasındaki farkları ayırt edebilme ve farklı kütüphaneleri kullanabilme” ve “bilgi kaynaklarının kütüphanelerde ve/veya veri tabanlarında nasıl düzenlendiğini anlayabilme” aşamalarında kendilerini yetersiz hissettikleri belirlenmiştir.

- Bilgiyi değerlendirme ile ilgili aşamalarda öğrencilerin en çok “bilgiyi eleştirel olarak değerlendirebilme”, “bilgi kaynaklarını doğruluk, güvenilirlik, tarafsızlık ve güncellik ölçütleri açısından değerlendirebilme” ve “bilgiyi nitelik ve nicelik açısından değerlendirebilme” aşamalarında sorun yaşadıkları tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin bilginin kullanılmasına yönelik aşamaların gerektirdiği bilgi-becerilerde kendilerini yeterli olarak nitelendirdikleri; en çok “farklı kaynaklardan edinilen bilginin sentezini yapabilme ve bilgiyi özetleyerek aktarabilme” ve “bilgi kaynaklarından elde edilen bilgiyi yeniden ifade edebilme” aşamalarında kendilerini yeterli hissetmedikleri saptanmıştır.
- Bilgiyi iletme/sunma ile ilgili aşamalarda ise öğrencilerin “kaynakça ve kaynaklarla ilgili düzeni anlayabilme”, “telif hakları ile ilgili konuları anlayabilme”, “kaynakça/bibliyografya hazırlayabilme”, “bilgi hırsızlığı kavramını ve etik ilkeleri anlayabilme ve uygulayabilme” ve “metin içi gönderme ve alıntı yapabilme” konularında kendilerini yetersiz olarak ifade ettikleri görülmüştür.
- Öğrencilerin büyük çoğunluğunun araştırma süreçlerine yönelik aşamalar için gerekli olan bilgi-becerilerini geliştirmek için herhangi bir eğitim etkinliğine katılmadıkları belirlenmiştir. Eğitime katıldığını ifade eden öğrencilerin ise aldıkları eğitim etkinliklerinin sistemli, kapsamlı ve planlı olmadığı; öğrenciler tarafından bu etkinliklerin “kısmen yeterli” ve “yetersiz” olarak nitelendirildiği ve öğrenciler tarafından eğitim etkinliklerinin düzenlenmesine gereksinim duyulduğu gözlenmiştir.

Öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerileri ile ilgili olan ve kendi ifadelerine dayalı olarak tespit edilen bu sonuçlar değerlendirildiğinde, bilgi okuryazarlığı standartlarının ortaya koyduğu niteliklere öğrencilerin tam anlamıyla sahip olmadıkları; temel konularda sorun yaşamadıkları, buna rağmen ileri seviyedeki ve daha detaylı bilgi gerektiren konularda güçlüklerle karşılaştıkları; bilgi okuryazarlığı becerilerinin hazırlanacak bilgi okuryazarlığı eğitim programları yoluyla öğrencilere kazandırılması ve geliştirilmesi gerektiği görülmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlardan hareketle şu öneriler sunulabilir:

- Üniversite kütüphaneleri tarafından öğrencilere yönelik olarak hazırlanan kullanıcı eğitim etkinlikleri, kapsamlı analizler yapılarak ve öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirecek şekilde düzenlenmeli; bu etkinlikler planlı, sistemli ve sürekli hale getirilmelidir.

- Hazırlanacak bu eğitim etkinliklerinde; *araştırma süreçlerine başlama, bilgi arama ve erişim* ile ilgili aşamalara yönelik olarak bilgi erişim araçlarının ve arama stratejilerinin gösterilmesi, basılı ve elektronik bilgi kaynaklarının özelliklerinin ve kullanım biçimlerinin açıklanması, kütüphane türlerinin ve özelliklerinin tanıtılması; *bilgi değerlendirme* ile ilgili aşamalara yönelik olarak eleştirel düşünme, bilgi kaynaklarını doğruluk, güvenilirlik, tarafsızlık ve güncellik ölçütleri ve nitelik/nicelik açısından değerlendirme becerilerinin vurgulanması; *bilginin kullanılması* ile ilgili aşamalara yönelik olarak bilginin nasıl sentezleneceğinin, özetlenerek aktarılacağı ve yeniden ifade edileceğinin öğretilmesi; *bilgiyi iletme/sunma* ile ilgili aşamalara yönelik olarak metin içi gönderme, alıntı yapma, kaynakça hazırlama, telif hakları, bilgi hırsızlığı ve araştırma etiği konularının ele alınması önem taşımaktadır.
- Üniversite öğrencilerine yönelik olarak lisans düzeyinde "Bilgi Okuryazarlığı" adlı bir dersin eğitim programlarına ders olarak eklenmesi veya üniversite tarafından bilgi okuryazarlığı eğitim programının uygulanması sağlanmalıdır.
- Derslerin içerikleri bilgi ve iletişim teknolojilerindeki değişim ve bilgi okuryazarlığı standartlarındaki gelişmeler de dikkate alınarak sürekli güncel tutulmalı ve farklı becerilerin/niteliklerin öğrencilere kazandırılmasına veya var olan becerilerin/niteliklerin geliştirilmesine yönelik olarak ayrıntılı şekilde belirlenmelidir.
- Bu dersin tasarlanması aşamasında bilgi ve belge yönetimi, eğitim ve bilişim alanlarındaki akademisyenler, kütüphaneciler ve üniversite yöneticilerinin işbirliği içerisinde çalışması ve bu dersin uygulayıcıları olması düşünülen üniversite kütüphanecilerinin güncel gelişmeleri sürekli olarak takip etmek için konuyla ilgili hizmet içi eğitim almaları bilgi okuryazarlığı eğitim programının başarısının artırılması ve öğrencilerin becerilerinin/niteliklerinin geliştirilmesi açısından katkı sağlayabilir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sürekli olarak geliştiği ve değiştiği bir ortamda öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olması, onların gerek aktif eğitim hayatlarında gerekse yaşam boyu öğrenmeleri, öğrenmeyi öğrenmeleri, bilgiyi etkin ve etkili kullanabilmeleri açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda üniversite kütüphanelerinin bilgi okuryazarlığı eğitim programları geliştirerek öğrencilere ilgili becerileri ve nitelikleri kazandırması gerekmektedir. Ayrıca, gelecek araştırmalarda öğrencilerin gereksinimlerinin ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesine, bilgi okuryazarlığı kavramına yönelik olarak ortaya çıkan güncel gelişmeleri de içerecek şekilde bilgi okuryazarlığı eğitim programlarının hazırlanmasına ve bu programların etkisinin saptanmasına yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi de öğrencilerin becerilerinin/niteliklerinin geliştirilmesine ve konunun farklı boyutlarının ele alınmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- ACRL Information Literacy Competency Standards Review Task Force. (2012). *Task force recommendations*. http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/standards/ils_recomm.pdf adresinden erişildi.

- American Association of School Librarians [AASL] ve Association for Educational Communications and Technology [AECT]. (1998). *Information literacy standards for student learning: Standards and indicators*. Chicago: American Library Association.
- American Library Association [ALA]. (1989). *Presidential Committee on Information Literacy: Final report*. Washington: ALA. <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential> adresinden erişildi.
- Association of College and Research Libraries [ACRL]. (2000). *Information literacy competency standards for higher education*. Chicago: American Library Association.
- Association of College and Research Libraries [ACRL]. (2016). *Framework for information literacy for higher education*. http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/issues/infolit/Framework_ILHE.pdf adresinden erişildi.
- Australian and New Zealand Institute for Information Literacy (ANZIL). (2004). *Australian and New Zealand information literacy framework: Principles, standards and practice*. Adelaide: Australian and New Zealand Institute for Information Literacy.
- Çıngı, H. (1994). *Örnekleme kuramı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Doyle, C. S. (1994). *Information literacy in an information society: A concept for the information age*. New York: Syracuse University.
- Garner, S. D. (Ed.). (2006). *High-Level Colloquium on Information Literacy and Lifelong Learning, Bibliotheca Alexandrina, Alexandria, Egypt November 6-9, 2005*. <http://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/high-level-colloquium-2005.pdf> adresinden erişildi.
- Godwin, P. (2007). The Web 2.0 challenge to information literacy. *INFORUM 2007: 13th Conference on Professional Information Resources, Prague, May 22-24, 2007*. <http://www.inforum.cz/pdf/2007/godwin-peter.pdf> adresinden erişildi.
- Kurbanoglu, S. (2006). *Bilgi okuryazarlığı*. http://www.ilipg.org/sites/ilipg.org/files/bo/sunumlar/serap_kurbanoglu_bilgi_okuryazarligi.pdf adresinden erişildi.
- Kurbanoglu, S. S. (2010). Bilgi okuryazarlığı: Kavramsal bir analiz. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 723-747.
- Kurbanoglu, S. ve Akkoyunlu, B. (2001). Öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 81-88.
- Özel, N. (2013). *Araştırma görevlilerine bilgi ve iletişim teknolojileri bağlamında bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Polat, C. (2005). Üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(4), 408-431.
- Stern, C. (2003). Measuring students' information literacy competency. A. Martin ve H. Rader (Eds.). *Information and IT literacy: Enabling learning in the 21st century* içinde (ss. 112-119). London: Facet.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Zurkowski, P. G. (1974). *The information service environment: Relationships and priorities*. (Report ED 100391). Washington DC: National Commission on Libraries and Information Science.